

2021. 23. évfolyam, 1. szám

FORDÍTÁS- TUDOMÁNY

*Tanulmányok az írásbeli és szóbeli nyelvi közvetítés
elmélete, gyakorlata és oktatása témaköréből*

45.

*ELTE Bölcsészettudományi Kar
Fordító- és Tolmácsképző Tanszék*

Fóris Ágota, Bölcskei Andrea (szerk.)

Dokumentáció, tartalomfejlesztés és szakírás

(Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem –
L'Harmattan Kiadó, 2009. 234 pp)

Laszlóczki László

E-mail: laszloczki.laszlo@gmail.com

Napjaink alkalmazott nyelvészeti kutatásainak központi témája a nyelv és társadalom, a nyelv és környezete kapcsolatának és egymásra gyakorolt hatásának elemzése, különösen a szaknyelvekkel kapcsolatos kérdések megvitatása. Az utóbbi évek során több változáson esett át a szakszövegek írása és azok felhasználási módja: a legtöbb példát ma olyan országokban találjuk, ahol nem számít hivatalos nyelvnek a lingua franca angol, viszont a műszaki dokumentációt angol nyelven készítik; ezeket a dokumentumokat ugyanitt nem angol anyanyelvű szakemberek írják; a felhasználóknak szóló információkat viszont az adott ország hivatalos nyelvéen is közölni kell, mindez pedig hatalmas mennyiségű fordítási igényhez vezet. A megfelelő folyamatszabályozás szerves részét képezi a termékek és szolgáltatások internacionalizációja és lokalizációja, és ebben a rendkívül fontos, globális folyamatban van kulcsszerepe a terminológiának.

A recenzált mű a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar és a L'Harmattan Kiadó gondozásában, a *Károli könyvek*, azon belül is *A magyar és a szakmai kultúra. Magyar nyelvészeti kutatások a tartalomfejlesztés és a dokumentáció területén* című sorozat első köteteként látott napvilágot 2019-ben. A kötet szerkesztői Fóris Ágota és Bölcskei Andrea, mindketten a Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszék oktatói, Fóris Ágota a Terminológiai Kutatócsoport (TERMIK) vezetője.

Az első fejezetben (*Fóris Ágota és Faludi Andrea: A dokumentáció és a dokumentum-menedzsment kapcsolatai, összefüggései a terminológiával és a fordítói gyakorlattal*) megtudhatjuk, hogy a dokumentáció és a dokumentum-menedzsment területe hogyan játszik fontos szerepet a fordítási gyakorlatban és a terminológiában. Részletes betekintést nyerhetünk a dokumentáció fő fajtáiba (szakírás, szakfordítás, műszaki dokumentáció), továbbá azt is megismerhetjük, hogy milyen

szoftverek és szabványok segítik a dokumentációval foglalkozó szakemberek és fordítók munkáját, továbbá, hogy milyen törvényi kereteken belül tehetik mindezt.

A második fejezetként (*Fóris Ágota és Faludi Andrea: A szakírás és a dokumentáció mint nyelven belüli szakfordítás*) közölt tanulmány célja a nyelven belüli szakfordítás izgalmas kérdésének feltárása, értelmezése és bemutatása. A dokumentáció fogalmának hármas értelmezése után a dokumentációs szakterület hazai terminológiájának helyzete kerül nagyító alá. Ezt követi a terminológia szakfordításon belül betöltött szerepének ismertetése, mindez a nyelven belüli fordítás kommunikációs aktusán keresztül. A szerzők elhelyezik a szakírást a dokumentáció interlingvális fordításának folyamatában, zárásképpen pedig összefoglalják a könnyen fordítható dokumentáció legfontosabb követelményeit.

A harmadik fejezet (*B. Papp Eszter: A professzionális dokumentáció a 21. században*) a modern kor kritériumainak tükrében tekinti át a professzionális dokumentáció jellemzőit, továbbá a jól megírt dokumentáció lehetséges, praktikus gazdasági hasznát vizsgálja. Az információ tárolásának, kezelésének, közzétételének és újra felhasználhatóságának elveit is ismerteti. A tanulmány a műszaki dokumentációra vonatkozó törvényeket, szabványokat és stilisztikai útmutatókat egyaránt bemutat. Az olvasó rendkívül hasznos ismereteket szerezhet a különböző nyelvi célpiacon készült szövegekkel szemben támasztott követelményekről és a sok nyelvre történő fordítás miatt jelentkező elvárásokról, különös tekintettel a fordítástámogatásra és az automatizálásra. Betekintést nyerhetünk abba, hogy milyen konkrét előnye van a megfelelő tartalomfejlesztési stratégia kidolgozásának és bevezetésének, valamint, hogy ennek mire kell kiterjednie. Három esettanulmányon keresztül az olvasó is megismerheti a követhető jó gyakorlatokat.

A negyedik fejezet (*Bölcskei Andrea: Mivel foglalkozik és mit tanul a műszaki szakszövegíró?*) először a műszaki szakszövegíró tevékenységét járja körbe a hozzáférhető szakirodalom és megtekintett munkaköri leírások alapján. Ezt követi a műszaki szakszövegkészítés lépéseinek elemzése. A tanulmány kitér arra is, hogy melyek azok a készségek és képességek, melyek az egyént alkalmassá teszik a munkakör betöltésére, továbbá arról is szó esik, hogy jelenleg milyen munkaerőpiaci kereslettel találkozhatunk e szakember tekintetében. Betekintést nyerhetünk abba is, hogy a nyugati, erősen infokommunikációs társadalmakban hogyan valósul meg a műszaki szakszövegírók képzése a felsőoktatásban és milyen egyéni (tovább)képzési, illetve önképzési lehetőségek vannak.

Az ötödik fejezet (*Czinkóczy Ágnes és Fehér Ildikó: Hogyan készül a műszaki szakszöveg? A műszaki dokumentáció életrajza*) hiánypótló jellegű. A szerzők párbeszéd-kezdeményezési szándékkal ismertetik, hogy a műszaki szakszövegírás hazánkban jelenleg nem feltétlen tartozik a közismert szakmák közé. Nem találkozhatunk vele a felsőoktatási képzési palettán, elmélete és gyakorlata még bőven feltárás előtt áll. A tanulmány a szerzők eddigi, műszaki dokumentáció területén szerzett gyakorlati tapasztalatait tartalmazza, továbbá bemutatják, hogyan készülnek a műszaki szakszövegek és végül részletesen áttekintik a tartalomkészítés folyamatának egyes lépéseit.

A hatodik fejezet (*Dér Csilla Ilona: Tudományos műfajok – szaknyelvi műfajok*) egyrészt a tudományos műfajok meghatározásával és egymástól való elhatárolhatóságának problematikusságával foglalkozik, másfelől e műfajoknak a különböző szakmai és más diskurzusokban történő használatával. A fejezet kitér a tudományos diskurzusnak a szaknyelvi diskurzusokhoz való viszonyára is, továbbá a tudományos műfajok szaknyelvi műfajokként való leírhatóságára. Az elemzésben az MTMT (Magyar Tudományos Művek Tára) tudományos műfajokról szóló rendszerezését és terminológiáját alapul véve központi kérdésként azt a problémát tekinti át, hogy a különböző értintett témák – könyvtártudomány, tudományértékelés vagy akár egy másik tudományterület – szempontjai között nagyon nagy az eltérés és a keveredés.

A hetedik fejezet (*Csontos Nóra: A műszaki szöveg szövegtipológiai elemzése. A használati utasítás szövegtipológiai elemzése*) a funkcionális kognitív szövegtipológia elméletét és a pragmatikai szemléletmód eredményeit felhasználva a műszaki szöveg szövegtipológiai vizsgálatának lehetőségét egy szövegtípus elemző bemutatásán keresztül végzi el. Az elméleti bevezető után a vizsgálat fókuszában levő korpuszt és annak vizsgálati módszereit ismerheti meg az olvasó. A korpuszvizsgálat kimutatta, hogy a műszaki szövegeket nem nevezhetjük homogén kategóriának, ezért jelen fejezet a műszaki szöveg mint diskurzustartomány értelmezése mellett érvel. Ezt követően az e diskurzustartomány alapján meghatározható tipikus kategóriák közül a használati utasítást vizsgálja behatóan.

A nyolcadik fejezet (*Kóbor Márta: A weblapszövegek jellemzői és fordítási sajátosságai*) hasznos információkkal szolgál a weboldalak fordításáról. Az utóbbi évtizedekben tapasztalható gyors fejlődés a nyelvi ipart sem kerülte el. A weboldalak fordítását, e sok tekintetben sajátos készségeket és ismereteket igénylő tevékenységet nem szabad figyelmen kívül hagynia napjaink különböző képzéseinek sem. A tanulmány elsődleges célja a honlapok szövegének, jellemzőinek és fordítási sajátosságainak bemutatása, továbbá azon kollégáknak szeretne irányt mutatni, akik akár egy speciális képzés vagy tantárgy, akár egy általános fordítástechnikai kurzus keretében szeretnék hallgatóikat bevezetni az internetes oldalak fordítási rejtelmeibe.

A kilencedik fejezet (*Sólyom Réka: Fogalmi metaforák és metonímiák egy minőségirányítási rendszerekkel foglalkozó szakszövegben*) a fogalmi metaforák és a metonímiák megjelenését és funkcióit vizsgálja egy minőségbiztosításhoz kapcsolódó szakszöveg esetében. Az elemzés korpusza egy európai szabvány, az MSZ EN ISO 9001:2009 magyar nyelvű változata. A tanulmány hipotéziseinek értelmében a fogalmi metaforák, metonímiák és a kapcsolódó jelentéskonstruálási folyamatok megtalálhatók az elemzett szakszövegben. Ezek a folyamatok segíthetik a nyelvhasználókat a szabvány megértésében és utasításainak tisztázásában. A fentiek alátámasztására a fejezet szavakat és rövid kifejezéseket vizsgál és funkcionális kognitív keretben helyezi nagyító alá szemantikai szerkezetüket.

A kilenc tanulmányt tömörítő kötet alaposan körbejárja a dokumentáció, a fordítás és a terminológia összefüggéseit, vizsgálatuk eredményeit. Az olvasó nap-

rakész információt talál, bővebb betekintést nyerhet a dokumentáció fajtáiról és a dokumentáció folyamatáról. A releváns, magyar nyelvű terminusok tisztázásán túl megismerhetjük az eddig csak köznyelvi szövegeken alkalmazott nyelvészeti kutatási módszerek szakszövegeken végrehajtott eredményeit is. A terminológia és a fordítás oktatásában érdekelt oktatók és hallgatók egyaránt nagy haszonnal forgathatják a könyvet.

